

2 intarpas. Minimaliosios mėnesinės algos nustatymas

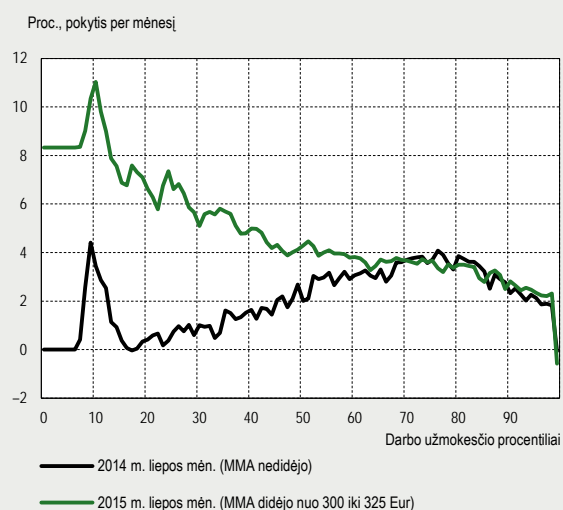
Minimalioji mėnesinė alga (MMA) gali padėti¹ spręsti pajamų nelygybės, skurdo ir šešėlinės ekonomikos problemas, tačiau ji turi būti tinkamai nustatoma. Tai reiškia, kad turi būti surastas poreikio spręsti minėtas problemas ir darbdavio galimybių mokėti atitinkamą MMA balansas. Pernelyg daug keliant MMA, gali sumažėti arba pradėti lėčiau augti gyventojų užimtumas, sparčiau didėti prekių ir paslaugų kainos, sumažėti įmonių tarptautinis konkurencingumas, padidėti šešėlinės ekonomikos dalis ir pan. Neigiamų pasekmių tikimybė išauga, kai šia priemone bandoma siekti kitų tikslų, nei spręsti ekonomines ir socialines visuomenės problemas. Dažnai tokiais atvejais siūlomas arba žadamas MMA dydis nėra grindžiamas ekonomine analize, todėl minėtos problemos sprendžiamos neefektyviai.

Siekiant patobulinti MMA nustatymo procesą, būtų prasminga jį depolitizuoti, MMA dydį susiejant su vidutiniu darbo užmokesčiu (VDU) tam tikru nekintančiu santykiu. Tada, didėjant VDU, savaime kiltų ir MMA (panašiu tempu kaip ir VDU).

Kadangi Lietuva išsiskiria viena didžiausių pajamų nelygybių ES, mažomis pajamomis, didele emigracija, didele šešėline ekonomika ir pan., gali būti prasminga pasirinkti didesnį nei vidutinį ES šalių MMA ir VDU santykį, 2014–2016 m. sudariusį 43,4 proc. Jis galėtų būti lygus ketvirtadaliui didžiausių MMA ir VDU santykį turėjusių ES šalių² santykių vidurkiui per pastaruosius trejus metus. 2014–2016 m. šios šalys buvo Slovėnija (50,9 %), Prancūzija (47,3 %), Liuksemburgas (47 %), Latvija (45,8 %) ir Lenkija (45,6 %), o jų santykių vidurkis sudarė 47,3 proc.³ Šio rodiklio ir faktinio Lietuvos MMA ir VDU santykio raida pateikta A pav.

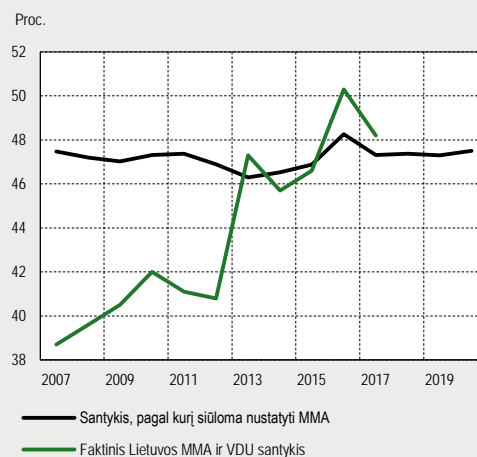
Priėmus sprendimą Lietuvos MMA ir VDU santykį susieti su atitinkamu kitų ES šalių rodikliu, MMA turėtų būti nustatoma atsižvelgiant į Eurostato taikomą MMA ir VDU santykio apskaičiavimo formulę. Eurostatas, skaičiuodamas MMA ir VDU santykį, iš VDU atima neregulias premijas, priedus, priemokas ir vienkartinės pinigines išmokas (atkreiptinas dėmesys, kad į MMA šios išmokos taip pat nėra įtraukiamos). Taip apskaičiuotas VDU skiriasi nuo Lietuvoje paprastai skelbiamo VDU, į kurį premijos, priedai ir kitos išmokos yra įskaičiuojamos. Taigi, 2019 m. MMA turėtų būti lygi 47,3 proc. prognozuojamo 2019 m. VDU be premijų, priedų ir kt. (Lietuvos banko vertinimu, jis turėtų sudaryti apie 896 Eur).

B pav. Mėnesinis darbo užmokesčio pokytis pagal darbo užmokesčio dydį

Šaltiniai: atvira.sodra.lt ir Lietuvos banko skaičiavimai.

A pav. MMA ir VDU santykio raida

Šaltiniai: Eurostatas ir Lietuvos banko skaičiavimai.

Pastaba: pavyzdžiui, 2019 m. MMA nustatoma pagal ES šalių MMA ir VDU santykių vidurkį 2014–2016 m.

Jeigu MMA būtų prilyginta 47,3 proc. Lietuvoje įprastai skelbiamo VDU su premijomis, priedais ir kt. išmokomis, Eurostato paskelbtas Lietuvos MMA ir VDU santykis 2019 m. sudarytų apie 50 proc. Tuomet jis neatitiktų ketvirtadaliui didžiausių MMA ir VDU santykį turinčių ES šalių santykių vidurkio ir būtų išskirtinai didelis. Santykis, apskaičiuotas pagal Lietuvoje įprastai skelbiamą VDU, 2008–2017 m. buvo 1,6–3,1 proc. p. mažesnis nei santykis, apskaičiuotas pagal Eurostato taikomą VDU. Todėl, MMA nustatant pagal įprastai skelbiamą VDU, reiktų taikyti maždaug 1,6–3,1 proc. p. mažesnę santykį, nei apskaičiuotą naudojant Eurostato duomenis.

Pastebėtina, kad MMA pakėlimas padidina ne tik gautą MMA, bet ir dalies kitų daugiau uždirbančių darbuotojų atlygį. Pavyzdžiui, 2015 m. liepos mėn. MMA pakėlimo (nuo 300 iki 325 Eur) poveikį galima matyti palyginus per tą mėnesį įvykusius darbo užmokesčio pokyčius su 2014 m. liepos mėn. pokyčiais. Šiuos abu mėnesius darbo rinkos padėtis buvo gana panaši, o sezoniniai, būdingi liepos mėn., veiksniai – identiški. Taigi darbo užmokesčio pokyčių skirtumus iš esmės lėmė tik MMA didinimas. Iš B pav. matyti, kad MMA didinimas paveikė šiek tiek daugiau nei pusės darbuotojų darbo užmokesčių.

¹ OECD Recent labour market developments with a focus on minimum wages (https://www.oecd-ilibrary.org/employment/oecd-employment-outlook-2015_empl_outlook-2015-en).

² MMA ir VDU santykį paprastai skelbia apie 20 ES šalių. Į ketvirtadalį šalių Lietuva neturėtų būti įtraukta.

³ TVF vertinimu, 45–50 proc. sudarantis MMA ir VDU santykis Lietuvai yra aukštas.